

*Чайка Софія Юріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Мозоль Наталія Іванівна,
доцент кафедри історії та філософії
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДЖЕРЕЛА, ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Джерела європейського права – це зовнішні форми виразу його правових норм. Вони неоднорідні за своєю юридичною природою та сферою застосування.

Джерела права ЄС поділяються на внутрішні (установчі документи; регламенти, директиви, постанови; спільні стратегії, спільні дії, спільні позиції, рішення та рамкові рішення. Нетипові внутрішні джерела – рішення, резолюції, декларації Ради; акти представників держав-членів, що об'єднані в Раді; допоміжні конвенції, укладені на підставі ст. 293 Договору про заснування ЄС, та загальні принципи права) і зовнішні (міжнародні угоди з третіми країнами та міжнародними організаціями) [1].

Аналіз джерел забезпечує розуміння їх характеру та обсягу та дозволяє запропонувати їх класифікацію:

– Договори ЄС, зокрема Договір про Європейський Союз (ЄС) та Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС).

– Вторинне законодавство, прийняте відповідно до договорів ЄС.

– «М'яке законодавство», що складається з незастосовних інструментів, які можуть бути застосовані, що може сприяти тлумаченню та/або застосуванню законодавства ЄС.

– Пов'язані договори між державами-членами.

– Міжнародні договори.

– Рішення Суду Європейського Союзу (який включає Загальний Суд) [2].

Систему джерел права ЄС утворюють такі її складові елементи:

- 1) установчі договори;
- 2) нормативно-правові акти ЄС;
- 3) загальні принципи права;
- 4) рішення Суду ЄС;
- 5) міжнародні договори.

До числа установчих актів відносяться, в першу чергу, Паризький договір 1951 р. про створення ЄОВС (Європейське об'єднання вугілля та сталі), він набрав чинності в липні 1952 р.

Римські договори 1957 р., що поклали початок існуванню Євроатому і Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), а також акти, що доповнюють і змінюють дані договори і яким держави-члени Європейського

Союзу надають характер установчих актів. До їхнього числа належать насамперед Єдиний європейський акт 1986 р., (17 лютого 1986 році 9 держав-членів, а 28 лютого 1986 приєдналися Данія, Італія та Греція), Маастрихтський договір про створення Європейського Союзу 1992 р. і Амстердамський договір 1997 р., що вступив в силу з травня 1999 р. [3].

До джерел права ЄС відносять і нормативні договори, різновидами яких є міжнародні договори ЄС, конвенції між державами-членами, міжінституційні угоди (між Радою, Комісією і Європарламентом). Важливим джерелом європейського права виступають рішення Суду ЄС. Правила, встановлені Судом Європейського Союзу, обов'язкові для сторін у справі і для самого суду у майбутньому, є прецедентами для національних органів правосуддя всіх держав-членів. Вони доповнюють і розвивають положення установчих договорів (норм первинного права) і не можуть їх змінювати.

Суд ЄС у своїх рішеннях неодноразово вказував на те, що він спирається на загальновизнані принципи права, наприклад, такі, як принцип недискримінації, принцип пропорційності чи адекватності, і цілий ряд інших. Згідно ст. 6 Договору про Євросоюз він заснований на принципах волі, демократії, поваги прав людини й основних свобод, а також принципах правової держави, принципах, що є загальними для всіх держав-членів Європейського Союзу [3]/

Принципи функціонування ЄС опираються на європейські цінності, стрижнем яких виступають ліберальні фундаментальні права та свободи людини, демократичні принципи державного устрою та правова і соціальна держава. Також, основою принципів функціонування ЄС стали принципи європейського врядування та принципи адміністративного права європейських держав [4].

У правовій системі Європейського Союзу констатується, що принципи права ЄС відіграють важливу роль у його правовій системі та є ключовим інструментом правової інтеграції на європейському рівні. Як і в будь-якій іншій правовій системі, роль принципів права в правовій системі ЄС проявляється в кількох аспектах:

по-перше, вони є основною та структурною опорою всієї правової системи;

по-друге, принципи слугують орієнтиром для розвитку законодавства, допомагаючи законодавцям формувати правові норми;

по-третє, у випадках прогалин у законодавстві принципи можуть використовуватись як юридична основа для вирішення спорів, конфліктів і виступати джерелом права;

по-четверте, вони впливають на правову свідомість громадян, які у побуті частіше керуються саме правовими принципами, а не конкретними нормами;

по-п'яте, принципи можуть бути основою для прийняття індивідуальних рішень у конкретних справах, також вони сприяють правильному тлумаченню правових норм [5].

До основних принципів функціонування ЄС належать:

– принцип поваги до базових прав людини;

– принцип єдиної правової суб'єктивності;

– принцип субсидіарності (це принцип, згідно з яким будь-які заходи крім тих, що винятково належать до його компетенції, вживаються на рівні Союзу

лише за умови, що вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівні. Цей принцип тісно пов'язаний з принципами відповідності та необхідності, які вимагають, щоб будь-який захід, здійснюваний Європейським Союзом, не виходив за рамки, необхідні для досягнення цілей ЄС);

– принцип співвідносності. Згідно з ним жодні дії співтовариства не повинні виходити за рамки розумної доцільності, необхідної для досягнення цілей Європейського Союзу. У відповідності з цим принципом здійснюється перевірка масштабності заходу до якого може вдатися Співтовариство;

– принцип пропорційності (означає, що дії та рішення Європейського Союзу повинні бути своєчасними й необхідними, спрямованими на досягнення мети Союзу, а спричинені цими діями або рішеннями негативні наслідки не можуть виходити за межі рівня, необхідного для досягнення поставленої мети);

– принцип сумлінної співпраці;

– принцип рівності (жоден громадянин ЄС не може бути дискримінований з огляду на його громадянство, стать, расу, етнічне походження, релігію, переконання, фізичні чи психічні недоліки, а також вік чи сексуальну орієнтацію. Цей принцип виникає з положень договорів, правових актів та вироків Європейського Суду);

– дотримання загальних прав та свобод людини;

– принцип відповідальності Європейського Союзу за шкоду, спричинену діями або рішеннями його органів або посадових осіб;

– принцип «захисту законних сподівань», що ґрунтується на неможливості внесення у законодавство ЄС суттєвих змін, які мають зворотну силу, за винятком тих випадків, коли існує нагальна необхідність вдатися до таких дій;

– принцип заборони подвійного покарання за одне порушення, який засвідчує, що при прийнятті органами ЄС будь-якого рішення про застосування санкцій слід урахувувати всі прийняті раніше з цього питання рішення національних органів про накладення санкцій. [4]

Таким чином, принципи права Європейського Союзу – це приписи установчого характеру, які визначають суть, зміст і порядок застосування норм правової системи ЄС [6].

Список використаних джерел

1. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол.: С. Г. Серьогіна та ін. – Х. : Право, 2017. – Вип. 34. – 324 с.
2. Вісник ЛТЕУ. Юридичні науки / Міжнародне право №6. - 2018
3. Джерела права ЄС. Класифікація джерел права Європейського Союзу. Системи джерел права Європейського Союзу. / <https://studies.in.ua/pravo-es/2134-dzherela-prava-yes-klasifikacya-dzherel-prava-yeuropeyskogo-soyuzu.html>
4. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
5. Колесніченко В.В. Принципи права Європейського Союзу: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 /

В. В. Колесніченко; кер. роботи М. А. Дамірлі; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2010. – 22 с.

6. НАВС // Кафедра конституційного права та прав людини / Мультимедійний посібник / Навчальні матеріали

Чепурний Андрій Юрійович,
*здобувач ступеня вищої освіти магістр
навчально-наукового інституту інформаційної
безпеки та стратегічних комунікацій
Національної академії Служби безпеки України*
Науковий керівник:
*Столбовий Володимир Миколайович,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України,
доктор юридичних наук, професор*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» присвячено окремий розділ адвокатському самоврядуванню. Це підкреслює, що самоврядування – є важливим елементом у сучасній правовій системі нашої держави [3].

Світові та європейські експерти схвально поставилися до запровадження у нашій державі системи адвокатського самоврядування, мотивуючи це тим, що дане рішення є реалізацією положень ст. 5 Рекомендації R(2000)21 про свободу здійснення професії адвоката та цілком відповідає європейським стандартам. Але, як виявилось, реалізація на практиці вищезгаданих положень містить деякі недоліки та неточності та, зрештою, потребує більш пильного розгляду адвокатською спільнотою для відповідного реформування та вдосконалення [1].

Аналізуючи Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можна дійти висновку, що законодавець заздалегідь, на законодавчому рівні, прагне «втрутитися» у відносини органів адвокатського самоврядування, а реалізація Закону виявила високий рівень недовіри адвокатів до запропонованої в законі системи самоврядування. Це зумовлено низкою проблем, а саме:

1. **Обов'язкове членство в НААУ.** Відповідно до підпункту «9» п. 11 Висновку № 190 щодо вступу України до Ради Європи, Україна взяла на себе зобов'язання захистити статус правничої професії та заснувати професійну асоціацію адвокатів. Але, міжнародний документ не вказує на те, що в Україні повинна бути створена якась одна юридична особа з обов'язковим членством в